

ΣΤΙΓΜΕΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

Του ΔΡΟΣΟΥ ΙΠ. ΤΑΥΛΑΡΙΟΥ

Τελικά είναι πολύ δύσκολο να θυμηθείς, να περιγράψεις και ακόμα περισσότερο να γράψεις αναμνήσεις μιας εποχής πριν από 30 χρόνια. Τόσο διαφορετικής μάλιστα από αυτήν που υφιστάμεθα τώρα την πεζή, αγχοτική, «τεχνοκρατική», άχρωμη και άοσμη. Στην Αθήνα όπου βρίσκομαι κατακαλόκαιρα που πάντα την απόφευγα. Το τελευταίο καλοκαίρι που πέρασα εδώ ήταν πριν από 30 ακριβώς χρόνια: Ιούλιος 1974!! Έχω την αίσθηση ότι ένας ιστορικός κύκλος, η Μεταπολίτευση, κλείνει πράγματι, όχι επειδή έτσι αποφάσισε ο Καραμανλής ο νεώτερος, αλλά γιατί έτσι το αισθάνεται ο κόσμος, μυρίζει παντού. Αδιόρατη, πιεστική προσμονή ελλοχεύει. Κάτι καλύτερο περιμένει αυτό τον τόπο. Μέχρι και το ευρωπαϊκό πρωτάθλημα πήραμε στο ποδόσφαιρο...

Αρχή Μεταπολίτευσης τότε και οι φίλοι σοσιαλδημοκράτες αποφασίσαμε ότι ασφαλέστερος τρόπος δημιουργίας του ποθούμενου Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος ήταν η είσοδος μας και στη συνέχεια η σταδιακή μετεξέλιξη της Ένωσης Κέντρου (Νέες Δυνάμεις).

Τέλος Μεταπολίτευσης τώρα και, σύντροφοι με συγχωρείτε αν κάποιους από εσάς στενοχωρώ, άλλος πολιτικός χώρος, αυτός στον οποίο τώρα βρίσκομαι, μετεξελίσσεται στο κόμμα των ονείρων μας... Για σύγχρονο Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, για το κοινωνικό κέντρο φεύγει ολοταχώς η Νέα Δημοκρατία που είναι μάλιστα στην κυβέρνηση!! Μεγάλη η πρόκληση. Θα τα καταφέρουν όμως οι δικό του να φτάσουν τον Καραμανλή που έφυγε πολύ μπροστά; Θα δείξει...

Κάποιοι πάντως από τους φίλους της εποχής που με διάβασαν μέχρι εδώ, αναγνώρισαν ήδη τον «δεξιό» της παρέας...

Η ΚΑΛΥΜΝΟΣ ΤΗΣ...ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ας πάρουμε τα πράγματα απ' την αρχή.

Απρίλιος 1967. Μαθητής της Β' Γυμνασίου στην ιδιαίτερη πατρίδα μου Κάλυμνο. Μάθαμε ότι δεν θα πάμε σχολείο γιατί έγινε Δικτατορία. Δηλαδή θα καταργούνταν τα κόμματα και δεν θα γινόταν εκλογές, άρα ο πατέρας μου σε λίγες εβδομάδες δεν θα ήταν υποψήφιος βουλευτής με την ΕΡΕ όπως τον Φεβρουάριο του 1964. Εγώ έτσι το κατάλαβα: Δεν πολυσκοτίστηκα στα 14 χρόνια μου, είχα όμως μία αίσθηση ότι αυτό που έγινε δεν ήταν καλό.

Άλλωστε τον πατέρα μου ελάχιστα τον έβλεπα. Έπρεπε να ταξιδεύει για τις δουλειές του συχνά στο εξωτερικό, πολιτικά δεν μίλαγαν οι άλλοι στο σπίτι. Μετά από πολλά χρόνια κατάλαβα ότι η αλλαγή αντικειμένου δουλειάς του πατέρα μου από σπογγο-εμπόριο σε κουρτίνες και τα ταξίδια του δεν ήταν άσχετα με τη Δικτατορία. Τη δική του θέση έναντι της Χούντας την ξεκαθάρισα μόλις το 1972. Στο δημοψήφισμα του Παπαδόπουλου όταν εκείνος ως εκπρόσωπος της ΕΡΕ και ο πρώην Δήμαρχος Μανώλης Καπελάς από την Ένωση Κέντρου έκαναν τον εκλογικό αγώνα για το «ΟΧΙ». Κλίμα τρόμου στο σπίτι, ευτυχώς δεν έπαθε τίποτα, η Κάλυμνος μάλιστα παραδοσιακά δημοκρατική, έδωσε στο «όχι» δηλωμένο ποσοστό σχεδόν 40%.

Παράλληλα με το οικογενειακό μου περιβάλλον, την δική μου πολιτική αφύπνιση οφείλω σε ένα εντυπωσιακό άνθρωπο που συντάραξε την επαρχιακή ζωή του νησιού, τον Περικλή Πάγκαλο. Τον έστειλαν στο νησί για να υπηρετήσει στο Λιμενικό τη θητεία του υπό παρακολούθηση ως πρώην πρόεδρο της ΕΦΕΕ και κορυφαίο στέλεχος της ΕΔΗΝ, από τους πρωταγωνιστές της γενιάς του “114”.

Όπως και ο Γιάννης Τζαννετάκος που γνώρισα αργότερα, που υπηρέτησε στη Σαμοθράκη και έγινε Καλύμνιος εξ’ αγχιστείας αφού παντρεύτηκε την αδελφή μου Διονυσία.

Ο Περικλής δούλευε ως πολιτικός μηχανικός παράλληλα με τη θητεία και με επηρέασε να δώσω εισαγωγικές για Πολυτεχνείο και όχι Ιατρική που επιθυμούσε διακαώς ο πατέρας μου. Η διαφωνία αυτή ήταν και η μοναδική «κόντρα» μεταξύ του πατέρα μου και του Περικλή που τα πήγαιναν θαυμάσια, εξαιτίας του πληθωρικού εκρηκτικού χαρακτήρα τους που τους έκανε να μην μπορούν να περάσουν απαρατήρητοι.

Γύρω από τον Περικλή δημιουργήθηκε μια ομάδα-παρέα νέων που με εξαίρεση τις κοπέλες, τις αδελφές μου Διονυσία και Νομική και τη Σοφία Κουρεμέτη που δεν πολιτικοποιήθηκαν άμεσα, οι υπόλοιποι διαμόρφωσαν ένα αντιδικτατορικό περιβάλλον, κάποιοι από αυτούς μάλιστα είχαν ενεργό συμμετοχή στο φοιτητικό κίνημα στις σχολές τους.

Θυμάμαι στην παρέα τους Σακελλάρη Κουτούζη, Θεόφιλο Μαρίνο που είχαν σημαντική αντιδικτατορική δράση καθώς και τους Νίκο Ζερβό, Γιώργο Καθοπούλη, Γιώργο Σχοινά, Μήτσο Βαζανέλη, Κώστα Σουλούνια, Κώστα Καραγεωργίου, σίγουρα ξέχασα κάποιους. Και τον Χρήστο Τσιγαρίδα, ναι τον γνωστό του ΕΛΑ, λίγο μεγαλύτερο σε ηλικία από τον Περικλή με τον οποίο συνεργαζόταν επαγγελματικά, εξίσου εντυπωσιακό με το χιούμορ και την τρέλα του, λιγότερο εκδηλωτικό πολιτικά, προτιμούσε τον τζόγο, τις γυναίκες και τον χαβαλέ!! Έτσι έδειχνε τουλάχιστον, γι’ αυτό εκπλαγήκαμε όταν 30 χρόνια μετά μάθαμε ότι συνελήφθη ως αρχηγός του ΕΛΑ, κανείς ποτέ δεν υποψιάστηκε οτιδήποτε. Εξάλλου δεν ήταν άμεσα στην δική μας ομάδα-παρέα.

Αντιθέτως θεωρούσαμε μέλος της ομάδας αν και δεν μπορούσε να έλθει στην Ελλάδα λόγω αντιδικτατορικής δράσης τον Σάκη Ζερβό, μετέπειτα Έπαρχο Καλύμνου. Μας έστειλε το περιοδικό «Δημοκρατία» που έβγαζαν μαζί με τον Βουκελάτο στη Γερμανία. Μας φαινόταν ασύλληπτο να βλέπουμε κάπου γραμμένα και να κρατάμε στα χέρια μας κείμενα εναντίον της Χούντας...

Εκτός από τη δική μας την παρέα την ίδια περίοδο αναπτύχθηκε μια ανάλογη «κάτω από την αρμύρα» το δέντρο που ακόμα υπάρχει στην αρχή της παραλίας του Καντουνιού. Εκεί και στο καφενείο του Κίτσου στις Ελιές σύχναζε ο νέος δικηγόρος τότε Μικές Γεράκης, πόλος έλξης αρκετών νέων που έγιναν κομμουνιστές της ορθόδοξης σοβιετικής γραμμής. Συζητήσεις επί συζητήσεων και διαφωνίες ανάμεσά μας για τις διαφορές κομμουνισμού και σοσιαλδημοκρατίας και για το αν έπρεπε να μπουν στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα ή να κρατήσουν δυνάμεις για την τελική απευθείας αναμέτρηση με το καπιταλιστικό σύστημα...

Κοντά σ’ αυτούς και ο μαθηματικός, φακελωμένος κομμουνιστής Μανώλης Γαλανομάτης που έκανε σε μαθητές φροντιστήρια για να ζήσει, ο πιο ταλαιπωρημένος από τη χούντα Καλύμνιος.

Βεβαίως υπήρχαν και οι άλλοι. Οι συνεργάτες της χούντας, οι υποστηρικτές της, ορισμένοι μάλιστα με ιδιαίτερος υπερβάλλοντα ζήλο. Σε κάποιες δημοτικές εκλογές αργότερα «βγήκαν μαχαίρια» και έγιναν αποκαλύψεις, ήταν αναπόφευκτο. Ένας από αυτούς που τις έκαναν ήμουν εγώ, με βαριά καρδιά και αποστροφή ομολογώ. Αλλά έπρεπε να γίνει. Ως εδώ όμως. Ο κόσμος γνωρίζει, η... ιστορία γράφτηκε. Δεν χρειάζεται παραπάνω. Βεβαίως στα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης η έννοια “επιείκεια” ήταν αδιανόητη...

Οι Καλύμνιοι δεν το γνωρίζουν ούτε πιθανότατα τους ενδιαφέρει, αλλά είναι γεγονός ότι στο νησί τους γράφτηκε ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της δακρύβρεχτης ιστορίας της ελληνικής σοσιαλδημοκρατίας ή για να είμαστε πιο ακριβείς της απόπειρας ίδρυσης σοσιαλδημοκρατικού κόμματος στην Ελλάδα. Ένα σημαντικό κομμάτι του αξιολογού ανθρωπίνου δυναμικού που ανεπιτυχώς αναλώθηκε για κάποια χρόνια σ’ αυτή την προσπάθεια, πέρασε από εδώ.

Είτε επειδή συνδέθηκαν ποικιλοτρόπως με το νησί ή ως απλοί τουρίστες. Δεν έλειψαν και οι...γηγενείς Καλύμνιοι που έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια. Οι τέσσερις βασικοί της ομάδας του πρώτου ...ημιμόμιμου αντιδικτατορικού περιοδικού «Προσανατολισμοί» που μετά τη δικτατορία συνέπραξαν με τις Νέες Δυνάμεις στην Ένωση Κέντρου (και παρέσυραν και εμάς τους νεώτερους...) είχαν στενούς δεσμούς με την Κάλυμνο. Για τον Περικλή Πάγκαλο και τον Γιάννη Τζαννετάκο τα είπαμε. Και ο Τάσος Χριστοδουλάκης παντρεύτηκε Καλυμνιά, τη Νικολέτα Αντωνοπούλου και όπως ο γαμπρός μου διατηρεί σπίτι στο νησί, ενώ ο Βασίλης Πάικος μας προτιμά επί δεκαετίες σταθερά για τις διακοπές του.

Από εδώ πέρασε μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του χώρου, ο Στέργιος Χασαπίδης, προδικτατορικά βουλευτής της αριστερής πτέρυγας της “Ένωσης Κέντρου” γραμματέας της ΕΚΝΔ, εμπνευστής του...εισοδισμού στην Ένωση Κέντρου με στόχο τον σταδιακό μετασχηματισμό της σε σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.

Ο χαρακτηρισμός «αμφιλεγόμενος» δεν πάει φυσικά στην εντιμότητά του αφού κάλλιστα θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε σαν τον Σαβοναρόλα της Σοσιαλδημοκρατίας, αναφέρομαι στη βασική του σύλληψη. Εμάς μας έπεισε τα καλοκαίρια στην Κάλυμνο, άλλους όμως όχι...

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΙ...ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Και φυσικά η Κάλυμνος, όμορφη και αγνή λίγο πριν την απόπειρά της να τουριστικοποιηθεί, ήταν τα χρόνια της δικτατορίας και την αρχή της μεταπολίτευσης κλασσικό πέρασμα διακοπών και διαβουλεύσεων λόγω των ντόπιων οικοδεσποτών, κυρίως του Σακελλάρη Κουτούζη και του γράφοντος.

Την Άνοιξη του 1973 στο σπίτι μου έφερα σε επαφή για πρώτη φορά τους νοτίους φοιτητές της Αθήνας όπως ο Άλκιμος Παπαθανασίου και ο Σπύρος Καπνιάς (τώρα, συνειδητοποιώ ότι δεν τους έχω ξανασυναντήσει εδώ και 28 χρόνια) με τους βορείους της Θεσσαλονίκης, Σπύρο Βούγια, Δημήτρη Αντωνάκο και μαζί με τους Καλύμνιους φτιάξαμε την αντιδικτατορική σοσιαλδημοκρατική μας ομάδα, το μετέπειτα Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κίνημα Νέων. Ναι, ήταν και ο Σπύρος Βούγιας μαζί μας πριν πάει στον Ρήγα Φεραίο, άλλωστε στη Θεσσαλονίκη ήμασταν μαζί με τον Δημήτρη Αντωνάκο το αχώριστο τρίο.

Μεταδικτατορικά στην οργάνωση ήταν και ο Βαγγέλης Βενιζέλος για μεγάλο μάλιστα διάστημα. Μαζί με τον Χάρη Ταγαρά, τον Γιώργο Γιαννούση, τον Χρήστο Τσάμη και άλλους, έκαναν πολλά περάσματα από το νησί. Είχαμε και το δικό μας στέκι καταλαμβάνοντας την πανσιόν του θείου μου Δρόσου Ταυλάριου στο Καντούνι και κορυφαίο τόπο «ξωμονής», δηλαδή διανυκτέρευσης με σλίπινγκ μπαγκκ, την Παληόνησο που τότε ανακαλύψαμε.

Η διαδρομή με τον Βενιζέλο να ανεβαίνει την όχι ευκαταφρόνητη ανηφόρα από Σκάλια προς Παληόνησο φορτωμένος πέραν των άλλων με ένα καρπούζι μας έχει μείνει αξέχαστη (στον ίδιο ακόμα περισσότερο...)

Κορυφαία εκδήλωση της περιόδου της δικτατορίας στο νησί για μας τους νεώτερους τουλάχιστον, ήταν ο χορός του Συλλόγου Δωδεκανησίων Φοιτητών της Αθήνας που έγινε μετά το Πάσχα του 1973 στο Καντούνι. Ο Σύλλογος Δωδεκανησίων ήταν από τους πιο δραστήριους με γραφεία κάπου στην Ακαδημίας που θυμάμαι ότι με φόβο και υπό το βάρος της παρακολούθησης από την Ασφάλεια επισκεπτόμουν. Αισθανόμουν άτυχος που σπούδαζα στη Θεσσαλονίκη και δεν ήμουν στο Σύλλογο μέσα στο επίκεντρο των γεγονότων μαζί με πολύ αξιόλογους συμπατριώτες, μεγαλύτερους από εμένα, που θαύμαζα.

Πρόεδρος ήταν ο Κώστας Παπαδημητρίου στέλεχος της αντι-ΕΦΕΕ και του Ρήγα στη συνέχεια, που αργότερα επί κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ αξιοποιήθηκε σε κυβερνητικές θέσεις.

Αντιπρόεδρος κάποιος Γεωργαλής που δεν γνώριζα, γραμματέας ο Σακελλάρης Κουτούζης, ταμίας ο Ηλίας Κωτιάδης, γιος του υπουργού της ΕΡΕ Στέλιου, στενού φίλου και συνεργάτη του πατέρα μου. Στο Συμβούλιο ήταν και η Σοφία Γιαννάτου, ανήσυχη, εκφραστική και ζωντανή παρουσία, κόρη του γνωστού δημοσιογράφου Σπύρου και της Κατερίνας που στη συνέχεια διετέλεσε επί πολλά χρόνια πρόεδρος του Συλλόγου Καλυμνίων Αθήνας.

Η οικογένεια έχει καλλιτεχνική φλέβα. Η Σοφία παράτησε την οδοντιατρική και έγραψε ένα πολύ ωραίο βιβλίο, τη μικρή Σαβίνα τη θυμάμαι να παιδεύει μια κιθάρα, να συμμετέχει σαν μεγάλη στην παρέα μας, τελικά εξελίχθηκε στη γνωστή τραγουδίστρια έντεχνης μουσικής.

Εκείνο το Πάσχα του 1973 μας έμεινε αξέχαστο. Με τον Σακελλάρη Κουτούζη και τη Σοφία Γιαννάτου διανέμαμε τα εισιτήρια της απαγορευμένης από την Αστυνομία Καλύμνου χοροεσπερίδας των φοιτητών. Ο πράκτορας της Χούντας και η Αστυνομία να μας ακολουθούν όπου κι αν πηγαίναμε, ακόμα και για μπάνιο στη θάλασσα.

Δε θα ξεχάσω ποτέ την...πολιορκία μας στο σπίτι του Σακελλάρη στις Ελιές.

Πέντε-έξι νέοι και η Σοφία καταλήξαμε το βράδυ εκεί, μετά από ένα ξέσπασμα γλεντιού στο εστιατόριο του μακαρίτη φίλου μου Στέλιου Σβύνου με τραγούδια Θεοδωράκη (για να ακούνε οι από έξω...). Το σπίτι πολιορκήθηκε κανονικά από την Αστυνομία μέχρι το πρωί. Κάποιοι από μας αποφάσισαν να αντιδράσουν και πετούσαν πέτρες σ' έναν απ' αυτούς που παραπλησίασε. Αν και οι πέτρες έβρισκαν τον στόχο αυτός δεν έφευγε. Τελικά διαπιστώσαμε ότι δεν ήταν αστυνομικός αλλά ο...Τσιριμώκος, ο γαίδαρος του Κόλια!!! Όσοι έφευγαν νωρίτερα από το πρωί συλλαμβάνονταν. Έτσι έγινε και με το Γιάννη Μαγκάκη που μαζί με τον ξάδελφό μου Σακελλάρη Σκουμπουρδή, ήταν οι μικροί της παρέας.

Τελικά η χοροεσπερίδα είχε τεράστια επιτυχία, ήταν πραγματικά μεγάλο γεγονός, ξέσπασμα αντίδρασης των Καλυμνίων εναντίον της Χούντας λόγω της άτυπης

απαγόρευσής της. Θυμάμαι πόσο θετικά ανταποκρίθηκαν στην εκδήλωση άνθρωποι που κάποιοι δεν περίμεναν, όπως ο θείος μου Αντώνης Καλογιάννης και ο γιατρός Ντίνος Μελάς...

Θα μου μείνουν ακόμα από εκείνο το Πάσχα και το καλοκαίρι που ακολούθησε οι ατέλειωτες κουβέντες περί σοσιαλισμού και σοσιαλδημοκρατίας που θα ήταν το ζητούμενο μετά την χούντα που θα έπεφτε με ειρηνικά μέσα ή επανάσταση. Συζητήσεις επί συζητήσεων. Θυμάμαι σ' αυτό και τους Νικόλα Γαβαλά και Γιώργο Ζαραφωνίτη να υποστηρίζουν πιο επαναστατικές θέσεις από εμάς.

Τον Αύγουστο του 1974 γίνεται και η πρώτη μεταδικτατορική πολιτική εκδήλωση στο Ναυτικό Όμιλο Καλύμνου. Θέμα συζήτησης «Σοσιαλδημοκρατία ή Κομμουνισμός». Μονομάχοι ο Σακελάρης Κουτούζης και ο Μανώλης Γαλανομάτης, συντονιστής της συζήτησης ο γράφων. Ακροατές περίπου πενήντα. Η «επιστημονική» κατά Πούλιτσερ απλότητα του ορθόδοξου κομμουνισμού που παρουσίασε ο Μ. Γαλανομάτης, «έσπασε κόκαλα».

Αναμνήσεις. Αναμνήσεις από την πατρίδα μου, την Κάλυμνο της εποχής της Δικτατορίας. Με έντονο φως, γαλάζιο χρώμα, και γεύση αρμύρας. Καντούνι, Πλατύγιαλος, Εμπορείος, Παληόνησος... Και μορφές αξέχαστες που δεν ζούνε πια. Και αυτοί που ζούνε πόσο έχουν αλλάξει, πόσο δύσκολο είναι να μας ξαναεντάξεις στο φόντο εκείνης της εποχής...

Αναμνήσεις που δεν ενδιαφέρουν ίσως κανέναν εκτός από εμάς τους ίδιους. Είχαμε όμως την τύχη και την περηφάνια να ζήσουμε μεγάλες για μας ή έστω έντονες στιγμές. Και από μόνη της είναι μέγιστη ικανοποίηση η σκέψη: «Ήμουν και εγώ εκεί...».

ΑΘΗΝΑ: ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

Στην Αθήνα τέλειωσα τις δυο τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου όπως τα περισσότερα παιδιά της επαρχίας, για να παρακολουθήσω κάποιο επώνυμο φροντιστήριο. Την διετία από Σεπτέμβριο 1969 μέχρι το 1971 που πέρασα στη Σχολή Τοπογράφων της Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης και μετακόμισα στην συμπρωτεύουσα.

Στο 14^ο γυμνάσιο που τέλειωσα στην περιοχή Μακρυγιάννη λόγω συγκεκριμένων καθηγητών που συνέπεσαν σ' αυτό, επικρατούσε τρομοκρατία, κλίμα φασιστικό. Χωρίς υπερβολή, έτσι φαντάζομαι ήταν τα αντίστοιχα σχολεία την φασιστική περίοδο στην Ιταλία. Θυμάμαι τις απειλές οριστικής αποβολής και απώλειας των εισαγωγικών εξετάσεων σε όποιον τολμούσε να μην πάει στη φιέστα του Παπαδόπουλου στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Τελικά μετά από νύχτες περισκέψεως και πολύ φόβο, απλώς δεν πήγα. Και δεν έπαθα τίποτα...

Πολύ λίγοι μαθητές μιλούσαμε συνηθματικά εναντίον της Χούντας. Δεν ήταν το πρώτο μας μέλημα, είχαμε τον βραχνά των εισαγωγικών εξετάσεων. Γενικά θυμάμαι εκείνη την διετία να κυριαρχεί μέσα μου αίσθημα βαριάς καταπίεσης, όχι τόσο λόγω του πολύωρου διαβάσματος (διάβασα όσο ποτέ στη ζωή μου) όσο λόγω της πολιτικής κατάστασης που ένιωθα να με καταπιέζει από πολλές πλευρές. Είχα πια πολιτικοποιηθεί.

Η Αθήνα της φοιτητικής περιόδου μου, ήταν το αναγκαστικό πέρασμα από την Θεσσαλονίκη στην Κάλυμνο και αντίστροφα. Ήταν όμως περισσότερο η ευκαιρία να μπω στο επίκεντρο των εξελίξεων, να ζήσω τα γεγονότα από μέσα, έστω για λίγο.

Γιατί στη Θεσσαλονίκη τα πράγματα ήταν πολύ σφιχτά, μόνο στο Πολυτεχνείο είχαμε εμφανές αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα. Γι' αυτό και ήμασταν πολύ στριμωγμένοι από την ασφάλεια, σαφώς λιγότεροι από την Αθήνα και σε περιορισμένο χώρο. Για όλους αυτούς τους λόγους στην πρωτεύουσα αισθανόμουν πολύ πιο ελεύθερα.

Στην Αθήνα συντελέστηκε η πρώτη εξοικείωση μου με την ιδέα του φόβου της σύλληψης που είναι χειρότερος από αυτή την ίδια. Όταν για πρώτη φορά έπρεπε να κάνω κάτι συγκεκριμένο έξω στους δρόμους, να διανέμω μαζί με τον Σακελλάρη στα περίπτερα στο νέο περιοδικό "Προσανατολισμοί" που ξεκίνησε να εκδίδεται ημιμόνιμα το χειμώνα του 1972. Θυμάμαι το πρώτο τεύχος, πορτοκαλί χρώματος το εξώφυλλο. Οι περιπτεράδες μας αντιμετώπιζαν με μεγάλη έκπληξη, μόλις έβλεπαν τους τίτλους του περιοδικού. Μας συμβούλευαν που να μην πάμε και από που να περάσουμε μην μας πιάσουν. Τελικά το δικό μας "συνεργείο" δεν έπαθε τίποτα. Άλλους όμως τους συνέλαβαν. Επίκεντρο το σπίτι, στη συνέχεια η γκαρσονιέρα του Σακελλάρη στην Αγκύλης στον Νέο Κόσμο. Το στέκι για τις ατέλειωτες πολιτικές συζητήσεις, το πάντα φιλόξενο επίσης σε όλους μας για τις ερωτικές μας δραστηριότητες.

Βιώναμε άλλωστε την εποχή μιας γενικότερης εξέγερσης, έπρεπε και η... ερωτική μας ιδεολογία να είναι εξίσου επαναστατική με την πολιτική, να αποδεικνύουμε στην πράξη ότι ήμασταν υπέρ των ελεύθερων σεξουαλικών σχέσεων... Αυτό μεταφράστηκε σε ένα πολύ ενδιαφέρον "όλοι με όλες" (υπήρχε κοπέλα που έκανε διαδοχικά σχέση με αρκετούς από την παρέα) αλλά και κάμποσες κόντρες – παρεξηγήσεις του στυλ "γιατί την έπεσες στη δικιά μου";

Οι πιο δυνατές αναμνήσεις μου από την Αθήνα ήταν αυτές των γεγονότων της Μεταπολίτευσης, τον Ιούλιο του 1974. Τα έζησα από κοντά, ρούφηξα κάθε στιγμή, αισθανόμουν ότι εκτός από τον πιο ευτυχισμένο άνθρωπο στον κόσμο, ήμουν και ο τυχερός που θα έχω πράγματα να διηγηθώ στα εγγόνια μου. Θα επιχειρήσω πράγματι να το κάνω όταν γεράσω. Πόσο θα τους ενδιαφέρουν βέβαια όλα αυτά, έχω πολλές αμφιβολίες...

Με τον πρώτο "Ατίλα" και την επιστράτευση, στο δικηγορικό γραφείο του Γιάννη Τζαννετάκου στην οδό Ακαδημίας, στη μίνι-σύσκεψη, κοινό το συμπέρασμα: Πέφτει η Χούντα, έρχεται ο Καραμανλής : Ας ετοιμασθούμε. "Κίνημα Νέων Πολιτικών Δυνάμεων" μαζί με Πεσμαζόγλου, Μαγκάκη και Τσάτσο οι μεγάλοι και Ε.Κ.Ν.Δ. στις εκλογές. "Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κίνημα Νέων" εμείς οι φοιτητές. Και Ε.Σ.Ο.Ν. (Ελληνική Σοσιαλιστική Νεολαία) κάποιιοι άλλοι. Ανασύσταση της ΕΔΗΝ κάποιιοι τρίτοι. Από νεολαίες, άλλο τίποτα. Αργότερα το 1977 με την Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία ιδρύθηκε και η Σοσιαλιστική Νεολαία Ελλάδος (Σ.Ν.Ε.).

Το 1975 έγινε προσπάθεια από τον αρχηγό της ΕΚΝΔ Γεώργιο Μαύρο να φτιάξει μια ενιαία νεολαία του κόμματος του. Υπό την ΕΔΗΝ ουσιαστικά και με τον Ξηριτάκη γραμματέα. Ενώ η ΕΔΗΝ ήταν σφραγίδα και εμείς, ειδικά στους φοιτητές με την "Δημοκρατική Πορεία" είχαμε κάποια οντότητα. Στην σύσκεψη που έγινε στα γραφεία της ΕΚΝΔ για τον σκοπό αυτό δεν καταφέραμε να τα βρούμε. Τον άχαρο ρόλο να τορπιλίσει την προοπτική τέτοιας συνένωσης, τον ανέλαβα εγώ (όπως συνηθίζω να αναλαμβάνω πρωτοβουλίες, σωστές, λάθος, πάντα αυτό έκανα). Δεν θέλαμε προσκόλληση με το κόμμα που μας έπεφτε (και ήταν) πολύ γέρικο, συντηρητικό. Είχα άλλωστε γνωρίσει και τον Γεώργιο Μαύρο, μας κάλεσε τρεις-τέσσερις νεολαίους στο σπίτι του για να λύσουμε το πρόβλημα της Νεολαίας. Δεν συζητήσαμε ούτε

λεπτό για αυτό. Μας έλεγε για τις “μεθόδους της οδού Μάντισον Σκουέαρ”....Τότε μου μπήκε για πρώτη φορά η ιδέα ότι τους πολιτικούς ηγέτες καλύτερα να μην τους γνωρίζεις από κοντά για να μπορείς να τους ακολουθείς...Σεβαστός άνθρωπος ο Μαύρος, όπως πολύ αξιόλογοι και όλοι οι “οι ηγέτες” των Νέων Δυνάμεων, αλλά...

Τον κανόνα αυτό (“μην γνωρίζεις τον ηγέτη σου από κοντά για να μην απογοητεύεσαι”) τον ακολούθησα, στη συνέχεια. Δεν επιδίωκα ποτέ να γνωρίζω ιδιαίτερω τον αρχηγό. Μόνο με τον Καραμανλή τον νεώτερο έγινε η εξαίρεση γιατί τον γνώρισα πολύ καλά πριν γίνει αρχηγός. Έχω όμως την εντύπωση ότι ούτως ή άλλως θα ήταν η εξαίρεση...

Τελειώνω τα της Αθήνας ξαναγυρίζοντας στα γεγονότα της Μεταπολίτευσης του Ιουλίου του 1974. Θυμάμαι την εφημερίδα “Χριστιανική Δημοκρατία” που κυκλοφόρησε 24 Ιουλίου χέρι με χέρι στη λαοθάλασσα με τίτλο “Έπεσε ο τύραννος, να πέσει και η τυραννία”. Το θεώρησα λάθος για τη στιγμή εκείνη και προσπαθούσα να πείσω αυτούς που το κυκλοφορούσαν, να το αποσύρουν. Πολύ ψυχρή σκέψη για τόσο καυτές στιγμές. Μέσα στη μέθη πάντως εκείνων των γεγονότων, θυμάμαι τις σκέψεις μου για το ατέλειωτο πλήθος που υποδέχθηκε τον Καραμανλή:

Είναι δυνατόν, να ήμασταν τελικά τόσο πολλοί;

Δεν μπορώ να θυμηθώ την φοιτητική γκαρσονιέρα στην οποία βρεθήκαμε το επόμενο βράδυ, καμιά σαρανταριά φοιτητές. Εκεί γνώρισα όλα τα μεγάλα ονόματα του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος που άκουγα γι’ αυτούς αλλά δεν τους είχα γνωρίσει. Ούτε θυμάμαι πως βρέθηκα εκεί μαζί με την Νίτσα Παγώνη. Εκ των πραγμάτων μου ανέθεσαν την επαφή με την Θεσσαλονίκη. Να γίνουν σε όλες τις σχολές πανσπουδαστικές συγκεντρώσεις. Να απαιτήσουμε “αποχουντοποίηση τώρα”. Να δούμε τελικά τον Τσάτσο που είχε αναλάβει υφυπουργός Παιδείας στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας αν και ήταν ...αστός πολιτικός.

Η συνάντηση με τον Τσάτσο έγινε πράγματι αργότερα στο Υπουργείο στις 6 Αυγούστου. Πώς θυμάμαι την ημερομηνία; Έμεινε η ατάκα του... “Αλβανού” Γεράσιμου Λιόντου σε όλες τις συνελεύσεις μας επί εβδομάδες όταν με καλούσε να...μαρτυρήσω “να μας πεις τι έκανε ο συνάδερφος Βασιλειάδης στις 6 Αυγούστου!!” Εννοούσε τον Θωμά Βασιλειάδη του Ρήγα Φεραίου που ήρθε στην συνάντηση με τον Υπουργό. Μεγάλο απόπημα, προδοσία για το ...λαϊκό κίνημα.!!!

Την Αθήνα τη θυμάμαι ακόμα για το πρώτο Πανσπουδαστικό Συνέδριο στην Πάντειο. Διήρκεσε 10 ημέρες διότι οι πρώτες 7 χρειάστηκαν για να συζητήσουμε...πώς θα συζητήσουμε. Τελικά βρήκαμε τον τρόπο. Το θέμα που κυριάρχησε ήταν η προδοτική στάση της Μόσχας έναντι των ερυθρών Χμερ στην Καμπότζη...

ΕΝΑΣ ΚΑΛΥΜΝΙΟΣ ΣΤΟ ΒΟΡΡΑ

Για ένα επαρχιωτάκι σαν κι εμένα η εγκατάσταση στην συμπρωτεύουσα τον Σεπτέμβριο του 1971 για να σπουδάσω στη Σχολή Τοπογράφων της Πολυτεχνικής Σχολής, ήταν πλήρης ανατροπή της ζωής μου. Έστω κι αν δεν ήμουν τελείως μόνος αφού η αδερφή μου είχε οικογένεια εκεί, ο πατέρας μου λόγω δουλειάς ερχόταν συχνά, τον ακολουθούσε και η μητέρα μου.

Τέλειωσε και το διαμέρισμα μας, Δημητρίου Γούναρη 4, 8^{ος} όροφος, ένα ρετιρέ πολυτελείας για την εποχή εκείνη, δίπλα στη θάλασσα, τελείως μέσα στο κέντρο της

πόλης. Το διαμέρισμα αυτό, στο οποίο έμενα συνήθως μόνος, έμελλε να γίνει το στέκι των “παρανόμων”. Εκεί συνεδρίαζε η επιτροπή αγώνα της Πολυτεχνικής Σχολής με τον μακαρίτη Θωμά Βασιλειάδη, την Κλεοπάτρα Παπαγεωργίου, τον Μίμη Γρηγόρη, τον Λευτέρη Μαλαξιανάκη, τον Γιώργο Σμυρνή και άλλους. Ο λόγος της επιλογής ήταν ότι βόλευε αφού ήταν ακριβώς στο κέντρο, άνετο και ως κυριλέ διαμέρισμα δεν έδινε στόχο στην ασφάλεια. Πράγματι το ανακάλυψαν πολύ αργά, αλλά συνέλαβαν μόνο εμένα και όχι άλλους, μετά από συγκέντρωση.

Εκεί... συνευρίσκοντο και τα μέλη των άλλων ομάδων που στη συνέχεια δημιουργήθηκαν. Εκεί, Δημητρίου Γούναρη 4, έγινε και η πρώτη μεταδικτατορική...γενική συνέλευση των φοιτητών της Θεσσαλονίκης!!

Πώς έγινε αυτό; Δυο ή τρεις μέρες μετά την πτώση της Δικτατορίας, ο περιβόητος πρύτανης Σδράγκας δεν μας έδωσε αίθουσα στο Πανεπιστήμιο για συνέλευση παρά την πίεση του νέου υφυπουργού Παιδείας Δημήτρη Τσάτσου που παραλίγο να πάθει έμφραγμα για το λόγο αυτό!! Δεν θυμάμαι πως δόθηκε το σύνθημα και τόπος συγκέντρωσης ορίστηκε το διαμέρισμα!!!

Πρέπει να χώρεσαν μέσα σίγουρα πάνω από 100, ίσως και 150 φοιτητές, οι πιο δραστήριοι του κινήματος από όλες τις σχολές. Ακόμα απορώ πώς στοιβάχτηκαν όλοι αυτοί εκεί μέσα...

Τον χειμώνα του 1972, περίπου αυτόματα δημιουργήθηκε μια αντιδικτατορική ομάδα νέων. Ήμασταν οι “μικροί” του κινήματος της Πολυτεχνικής, διότι η ηλικία των 18-19, έχει αισθητή διαφορά από αυτή των 22-23, των “μεγάλων”. Στην ομάδα αυτή ήμασταν οι Ντόρις Σακλαμπάνη, Ζωή Παπασιώπη, Ρία Καλφακάκου, Χρήστος Γκουραμάνης, Κώστας Τσαβδάρου. Και άλλος ένας που δεν αναφέρω το όνομα του γιατί αποδείχθηκε πληροφοριοδότης της Ασφάλειας. Οι μεγαλύτεροι, Κλεοπάτρα και Λευτέρης Μαλαξιανάκης, τον κατάλαβαν και με προειδοποίησαν, αλλά εγώ δεν ήθελα να το πιστέψω. Μετά τη δικτατορία πάντως βρέθηκε γραμματέας νομαρχιακής οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ!!! Ας είναι...

Την ομάδα μας πλησίασε η Κλεοπάτρα Παπαγεωργίου και μπήκαμε στην άτυπη επιτροπή αγώνα της Σχολής ως εκπρόσωποι εγώ και η Ρία Καλφακάκου.

Με αίτημα την διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών στους φοιτητικούς συλλόγους όπου η Χούντα είχε διορίσει συμβούλια, αποφασίστηκε γενική αποχή από μαθήματα και εξετάσεις. Η αποχή όμως πέτυχε μόνο στη Σχολή μας και μάλιστα στις εξετάσεις της “προόδου”, δηλαδή του πρώτου εξαμήνου. Το τόλμημα ήταν πράγματι μεγάλο.

Την περίοδο εκείνη ψηφίστηκε νόμος ότι όποιος φοιτητής είχε “αντεθνική δράση” δηλαδή ανακατευόταν με το κίνημα, στρατευόταν, του γινόταν διακοπή αναβολής. Γι’ αυτό η πρώτη επιτροπή αγώνα αποτελείτο μόνο από γυναίκες και εμένα!!! Εγώ μπήκα γιατί ήμουν μικρός, λόγω ηλικίας δεν μπορούσαν να με πάρουν φαντάρο. Για το λόγο αυτό μάλιστα, καθώς και της γενικής αποδοχής που ετύγχανα από τις δυο τάξεις του κινήματος, αριστεριστές και Ρηγάδες, ήμουνα πρόεδρος των συνελεύσεων των φοιτητών, που επειδή δεν μας άφηναν μέσα, συγκεντρωνόμασταν στα σκαλάκια και στον προαύλιο χώρο του Πολυτεχνείου. Στην επιτροπή εκείνη από γυναίκες μετείχαν η φυσική αρχηγός Κλεοπάτρα Παπαγεωργίου, εκφωνήτρια αργότερα του Ραδιοφωνικού Σταθμού στην κατάληψη της Σχολής και οι Ρία Καλφακάκου, Νίτσα Παγώνη και Λέα Βαρέλη από τη Ρόδο. Στις συναντήσεις της άλλης επιτροπής, της μεγάλης που γινόταν συνήθως στο σπίτι μου συμμετείχαν και οι Ρηγάδες. Βασιλειάδης, Β. Προγκίδης καθώς και οι Γ. Σμυρνής, Β. Περράκης, Λ.

Μαλαξιανάκης, Μ. Γρηγόρης. Δεν μετείχαν για διάφορους λόγους ο Χρήστος Αγγελόπουλος, συμφοιτητής μου στους Τοπογράφους που ήταν έξω με αναστολή και το μεγάλο παλικάρι του αγώνα ο “πρωτόγονος” Γεράσιμος Λιόντος. Ο Θωμάς Βασιλειάδης που ήταν κι αυτός καταδικασμένος με αναστολή, ήταν από την φύση του πιο μετριοπαθής και “καταφερτζής”, κατά της μετωπικής σύγκρουσης με την ασφάλεια. Όταν ήρθε φυσικά η ώρα, στα γεγονότα της κατάληψης του Πολυτεχνείου βγήκε στην πρώτη γραμμή. Ο θάνατος του λίγα χρόνια αργότερα μας συγκλόνισε.

Την σκληρή γραμμή πρέσβευαν οι άλλοι, κυρίως η Κλεοπάτρα και ο Μίμης Γρηγόρης. Για τους οποίους εκτίμησα ότι μόλις έπεσε η Δικτατορία δεν ξαναμίλησαν σε συνελεύσεις ή οπουδήποτε αλλού. Απλώς χάθηκαν από το προσκήνιο, η αποστολή είχε εκτελεσθεί.

Ανάμεσα στις δυο γραμμές εγώ προσπαθούσα να τα συμβιβάσω και να τους πείσω ότι γι’ αυτό που κάνουμε τώρα, δεν έχει σημασία αν ο κομμουνισμός προϋποθέτει κατάργηση του κοινοβουλευτισμού ή αν οι ερυθροί Χμερ είχαν το δίκιο με το μέρος τους...Επειδή όμως ήμουν πιο συχνά με την Κλεοπάτρα η Ασφάλεια αλλά και οι φοιτητές με είχαν κατατάξει ως αριστεριστή!!! Η έκπληξη τους ήταν πολύ μεγάλη όταν μετά την πτώση της Χούντας εμφανίστηκα στα αμφιθέατρα ως εκπρόσωπος σοσιαλδημοκρατικής οργάνωσης. Κατ’ εξαίρεση μου επέτρεπαν να μιλάω λόγω της προσωπικής μου συμμετοχής στα γεγονότα. Διότι το κλίμα ήταν πολύ βαρύ ακόμα και για τους Ρηγάδες του ΚΚΕ εσωτερικού που θεωρούνταν η Δεξιά. Για την ΟΝΝΕΔ και τη ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, ούτε λόγος να γίνεται.

Μέσα στον γενικό χαμό του αριστερισμού της εποχής πάντως και παρά τις πολύωρες σκληρές συζητήσεις με κομμουνιστές φίλους μου, θυμάμαι ότι ποτέ δεν προβληματίστηκα στο ελάχιστο, μήπως τελικά η ιδεολογία τους, έστω και θεωρητικά υπερτερεί. Αντιθέτως ήμουν και ιδεολογικά αντίθετος τους. Με ικανοποίησε το γεγονός ότι στο κίνημα ήταν δυο παιδιά βουλευτών της ΕΡΕ, ο Πάνος Ερμείδης και ο Χρυσάφης Ιορδάνογλου που μαζί με τον Πέτρο Οικονόμου και έναν ακόμα που ξεχνάω, δικάστηκαν το 1973 για αντιδικτατορική δράση. Βέβαια βγήκαν “Ρηγάδες,” αισθανόμουν όμως ότι είχαμε κοινή πορεία. Αν πάντως δεν με συνέδεε φιλία και κοινοί αγώνες με κομμουνιστές θα μπορούσα να κατηγορηθώ και ως αντικομμουνιστής. Όπως έγινε στο πανσπουδαστικό συνέδριο της ΕΦΕΕ το 1975 όταν ο Παππάς του Ρήγα μου έδωσε στοιχεία για να απαντήσω στην Πανσπουδαστική για την “αυτοδιοίκηση” που ίσχυε στα σοβιετικά πανεπιστήμια. Το μισό αμφιθέατρο της Παντείου ούρλιαξε εναντίον μου “κάτσε κάτω αντικομμουνιστή”, το υπόλοιπο εμφανώς ικανοποιημένο δεν τολμούσε να με στηρίξει. Εγώ όμως τα είπα και το ευχαριστήθηκα!!!

Για το αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα της Θεσσαλονίκης, κορυφαία στιγμή εκτός από την κατάληψη της Πολυτεχνικής στις 16 Νοεμβρίου 1973, ήταν η μεγάλη συγκέντρωση και καθιστική διαδήλωση της πλατείας του Χημείου. Χωρίς να είμαι απολύτως σίγουρος (γιατί τα χρόνια περνούν ...) έγινε την άνοιξη του 1973 μετά από απόπειρα συγκέντρωσης και κατάληψης του Αμφιθεάτρου της Φυσικομαθηματικής από φοιτητές όλων των σχολών. Βρήκαμε κλειστά και μαζευτήκαμε στην πλατεία του χημείου, περικυκλωμένοι από δεκάδες ασφαλίτες και ΕΚΟΦίτες (καλά παιδιά που ανασύστησαν την παλιά ΕΚΟΦ υπό την καθοδήγηση της Ασφάλειας που τους έστειλε να δέρνουν αντιφρονούντες φοιτητές και το έκαναν ευχαρίστως)

Με προτροπή της Κλεοπάτρας που ``πέρασε γραμμή `` σε κάποιους από εμάς και εμείς με τη σειρά μας στους υπόλοιπους, καθίσαμε στο δάπεδο καμιά εκατοπεννηταριά κάνοντας καθιστική διαδήλωση αλλά Γούντστοκ και φωνάζοντας συνθήματα εναντίον της Χούντας. Στα δέκα μέτρα από τους ασφαλίτες που είχαν πάθει την πλάκα τους. Ο ``τσαμπουκάς `` όμως έσπασε, το βράδυ εκείνο το κίνημα είχε διαβεί τον Ρουβίκωνα....

Για να επανέλθω όμως και να τελειώνω με τα δικά μου και την περίοδο μέχρι την κατάληψη του Πολυτεχνείου, είναι αλήθεια ότι είχα σταθεί πολύ τυχερός. Μετά από συγκεντρώσεις ή σε απόπειρες διαδηλώσεων με κυνήγησαν πολλές φορές. Κανονικό κυνηγητό από την ασφάλεια έξω από τη Σχολή, τη ΧΑΝΘ, ή την πλατεία Αγίας Σοφίας...Τα κατάφερα πάντα και το έσκαρα, δεν έμπαινα στο Πολυτεχνείο, δεν κοιμόμουν σπίτι, έτσι έκαναν μήνες να με πιάσουν. Όταν βεβαίως αυτό έγινε, το πλήρωσα με έξτρα ξύλο για την ταλαιπωρία στην οποία τους είχα βάλει. Οι γροθιές και οι σφαλιάρες αυτές όμως ή η σύλληψη και κράτηση μετά την κατάληψη του Πολυτεχνείου επί 10 μέρες στο κελί της ασφάλειας με τον Γιώργο Μιαούλη και τον Νάκο Γιαννούση, δεν ήταν τίποτα. Το χειρότερο για την υγεία μου ήταν η αγωνία για την πρώτη σύλληψη. Την πλήρωσα με έλκος δωδεκαδάχτυλου που αργότερα κατάφερα να θεραπευθεί.

Το κλίμα της εποχής και η αίσθηση ότι δεν είμαστε μόνοι, μας έδινε θάρρος. Άλλοι σύντροφοι εξάλλου υπέστησαν τρισεπιπλάσια, για να μην αναφερθώ σ' αυτούς που πιάστηκαν με όπλα και βασανίστηκαν. Ο καθένας πρόσφερε ό,τι μπόρεσε, πολλοί αγωνίστηκαν, έδωσαν μεγάλο κομμάτι της ψυχής τους. Θέλω να πιστεύω ότι ο αγώνας αυτός δεν πήγε χαμένος. Ότι επιτάχυνε την πτώση της Χούντας. Ότι έδωσε καλύτερη ποιότητα στη Δημοκρατία που ακολούθησε. Μεγάλη συζήτηση όλα αυτά... Για ένα όμως είμαι βέβαιος. Ότι με τον αγώνα κάναμε σίγουρα καλό στον εαυτό μας...Εσωτερικά, στη συνείδηση μας εννοώ. Όχι εξαργύρωση περγαμηνών. Αυτήν την έκαναν ελάχιστοι. Οι πολλοί, οι πραγματικοί αγωνιστές, χάθηκαν μέσα στην καθημερινή ζωή τους.

ΚΑΙ ΕΤΣΙ "ΑΛΛΑΞΑΜΕ" ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ...

"Εθνική Δημοκρατική Ομαλότητα" (Ε.Δ.Ο.) Ποιος γνωρίζει την αντιδικτατορική αυτή οργάνωση; Μάλλον δεν την θυμούνται ούτε αυτοί που συμμετείχαμε. Διότι βρισκόταν μόνο στο μυαλό του Στέργιου Χασαπίδη που την εμπνεύσθηκε. Υποτίθεται ότι σ' αυτήν εκτός από την ομάδα των "Προσανατολισμών", συνδικαλιστικών στελεχών και της νεολαίας που θα την στελέχωνε, μετείχαν βουλευτές της Ένωσης Κέντρου και της ΕΡΕ. Κάτι είχαμε ακούσει για τον Καλιδόπουλο της Θεσσαλονίκης και τον Καλατζάκο της ΕΡΕ από την Μεσσηνία. Στόχος της οργάνωσης ήταν η αποκατάσταση της Δημοκρατίας με ομαλό τρόπο, δηλαδή λύση Καραμανλή, αλλά στη συνέχεια πραγματική Δημοκρατία με κόμματα αρχών και όχι επιστροφή στον παλαιοκομματισμό. Καλά ακουγόταν, όχι φυσικά τόσο όσο να συνεγείρει νεολαία. Η αίσθηση πάντως ότι υπήρχε οργάνωση, ψυχολογικά μας βοήθησε.

Η δική μου μύηση έγινε από τον Τάσο Χριστοδουλάκη της ομάδας των "Προσανατολισμών" στην Καρδίτσα. Είχε πάει εκεί για δουλειές και με κάλεσε για κάτι σοβαρό και πήγα. Ανέλαβα να φτιάξω πυρήνα νεολαίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Βαρύ το καθήκον, τα κατάφερα όμως γιατί το κλίμα ήταν ευνοϊκό.

Βεβαίως μόνο εγώ γνώριζα τα περί “Ε.Δ.Ο.”. Οι υπόλοιποι μετείχαν απλώς σε μια αντιδικτατορική ομάδα με σαφή ιδεολογική κατεύθυνση τον δημοκρατικό σοσιαλισμό.

Βρισκόμασταν κάθε φορά σε διαφορετικό σπίτι. Κάποιος αναλάμβανε να κάνει εισήγηση για ένα βιβλίο που διάβασε όπως “Η εισαγωγή στην πολιτική” του Μωρίς Ντυβερζέ, “Η υγιής κοινωνία” του Έριχ Φρομ και άλλα. Και φυσικά αυξανόμασταν και ετοιμαζόμασταν για ενεργό συμμετοχή στο επόμενο ξέσπασμα του φοιτητικού κινήματος και για τη μεταδικτατορική εποχή. Στην ομάδα που είχε φθάσει αισίως τους 25 ήταν μεταξύ άλλων οι κολλητοί μου Σπύρος Βούγιας και Δημήτρης Αντωνάκος με τις φίλες τους Αθηνά Γεωργαντά και Βίκυ Καρκαβέλα, ο Κώστας Κύρου, η Μαρίνα Μακρίδου, ομάδα πρωτοετών φοιτητών από “λαϊκά” παιδιά που βρήκα και εξισσορόπησαν τον ...αστικό χαρακτήρα της πλειοψηφίας, όπως οι Σάκης Κέντης, Πάρης Αθυρίδης, Αργύρης Κουγιάμης και άλλοι.

Οι περισσότεροι απ’ αυτούς με προτροπή του Σπύρου Βούγια, μετά την Μεταπολίτευση έφυγαν για το “Ρήγα Φεραίο” και την μετωπική φοιτητική του παράταξη ΔΗΣΥΚ και δεν παρέμειναν με εμάς που φτιάξαμε το “Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κίνημα Νέων” (Δ.Σ.Κ.Ν.) και την φοιτητική παράταξη “Δημοκρατική Πορεία”. Ήλθαν όμως στα γραφεία του Δ.Σ.Κ.Ν. στην οδό Αριστοτέλους πολλοί άλλοι νέοι, από κεντρώους μέχρι αριστεριστές, θυμάμαι είχαμε ξεπεράσει τους 70. Χαρακτηριστικοί οι Μιχάλης Δαχτυλίδης και ο Λάκης Λυμπέρης, από την Σχολή μου και ένας στρουμπουλός πρωτοετής φοιτητής της Νομικής, ο Βαγγέλης Βενιζέλος. “Η καταγωγή της οικογένειάς μου είναι κεντρώα, θέλω να ενταχθώ στην νεολαία σας” είπε. Από τις πρώτες κουβέντες κατάλαβα ότι ο νεαρός είχε πολύ μέλλον στην πολιτική. Τον προώθησα “κόντρα” στους περισσότερους που δεν τον χώνευαν λόγω της στομφώδους ομιλίας του. Μαζί με τον Χάρη Ταγαρά έκαναν πολύ ισχυρό δίδυμο στη Νομική Σχολή.

Οι τρεις μας γράψαμε το... πορτοκαλί βιβλιαράκι της “Δημοκρατικής Πορείας” κάτι σαν το κόκκινο βιβλίο του Μάο για τον Δημοκρατικό Σοσιαλισμό ή το Σύνταγμα της Ελλάδας!!! Εγώ έγραψα το ιδεολογικό, ο Χάρης το οργανωτικό και ο Βαγγέλης για το φοιτητικό κίνημα. Μαζί με τους Γιώργο Γιαννούση και Σακελλάρη Κουτούζη από την Αθήνα ήμασταν η πενταμελής “Εκτελεστική Γραμματεία” της Δημοκρατικής Πορείας. Που στη συνέχεια διασπάστηκε στην αντίστοιχη διάσπαση της ΕΚΝΔ. Οι “Αθηναίοι” φίλοι πήγαν με τον Μαύρο και τον Χασαπίδη και εμείς της Θεσσαλονίκης με την “Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία” των Μαγκάκη, Τσάτσου κλπ. Ήλθαν όμως μαζί μας και Αθηναίοι όπως οι Χάρης Μακρυγιώργος, Στέφανος Μιχαλάκος, Λεωνίδα Παππάς και άλλοι. Ήμασταν τόσοι πολλοί που είχαμε και την πολυτέλεια της διάσπασης ....

Για κάποια λίγα χρόνια πάντως, οι διασπάσεις εκείνες κλόνισαν την φιλία μου με τον Σπύρο Βούγια αρχικά και τον Σακελλάρη Κουτούζη στη συνέχεια. Δεν κράτησε όμως πολύ αυτή η ψυχρότητα, ξαναγίναμε στενοί φίλοι.

Στη Σοσιαλιστική Νεολαία Ελλάδας (Σ.Ν.Ε.) νεολαία της σοσιαλιστικής Πρωτοβουλίας δεν είχα ιδιαίτερη συμμετοχή γιατί έφυγα στην Γερμανία. Στην ίδρυση της μόνο θυμάμαι κάτι περίεργους τύπους που νόμιζαν ότι έπιασαν το χρυσό πόστο του μέλλοντος και για να κατοχυρώσουν “τη θέση τους” δεν μας ήθελαν στη νεολαία. Φυσικά κυριαρχήσαμε εσωκομματικά αφού ήμασταν περισσότεροι και πιο έμπειροι.

Εκεί γνώρισα τον Γιώργο Βερνίκο που βγάλαμε πρόεδρο και στην Γερμανία, τον Χρήστο Βερελή μετέπειτα πετυχημένο υπουργό Μεταφορών του ΠΑΣΟΚ με τον οποίο ακόμα και σήμερα παραμένουμε φίλοι. Γενικά παρατηρώ ότι με όσους από

εκείνη την εποχή ήμασταν εκτός από πολιτικοί συναγωνιστές και προσωπικοί φίλοι, παραμείναμε φίλοι όσα χρόνια κι αν πέρασαν, όσο διαφορετική πορεία κι αν ακολουθήσαμε.

Τί να θυμηθώ ακόμα από τη Θεσσαλονίκη της Δικτατορίας και των πρώτων χρόνων της Μεταπολίτευσης; Τις ατέλειωτες βόλτες στη παραλία και τις έντονες συζητήσεις για τις διαφορές μεταξύ δημοκρατικού σοσιαλισμού και κομμουνισμού που δεν μας άφηναν ώρες για ύπνο και έπρεπε να ξυπνάμε στις 2 το μεσημέρι; Τις πρώτες συνελεύσεις μετά τη Δικτατορία με θέμα την “αποχουντοποίηση” καθηγητών και φοιτητών που διαρκούσαν οκτώωρα και τις παρακολουθούσαν όλοι σχεδόν οι φοιτητές; Την αίσθηση ότι ο κόσμος άλλαξε και ότι εμείς οι φοιτητές οδηγούσαμε την αλλαγή, ότι από την επικράτηση της δικής μας άποψης κρινόταν το μέλλον του κόσμου;

Έγραψα ήδη πολλά. Δεν ξέρω αν η ιδέα του φίλου μου Χάρη Μακρυγιώργου να ενώσουμε όλοι οι φίλοι της εποχής εκείνης τις εμπειρίες και τις αναμνήσεις μας σε ένα βιβλίο, θα αποδειχθεί καλή. Ποιόν ενδιαφέρουν όλα αυτά εκτός από εμάς τους ίδιους, άντε και το στενό οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον. Ίσως κανέναν περιέργο φοιτητή του μέλλοντος που θα θελήσει να κάνει διδακτορική διατριβή με θέμα τις σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις νεολαίας της Δικτατορίας και Μεταπολίτευσης.....

Σίγουρα ήταν όμως χρήσιμη ιδέα γιατί μας έδωσε την ευκαιρία να ξεφύγουμε λίγο από την καθημερινότητα και να θυμηθούμε μεγάλες στιγμές για μας καταχωνιασμένες στην μνήμη μας. Και γιατί μας έδωσε και θα μας ξαναδώσει την ευκαιρία να συναντηθούμε μεταξύ μας πριν περάσουν κι άλλο τα χρόνια και γεροντάκια πιάσουμε το μπαστούνι και συζητάμε στα παγκάκια για τις διαφορές Παπάγου και Πλαστήρα...

Δρόσος Ταυλάριος

Γεννήθηκε στην Κάλυμνο πριν από 51 χρόνια. Προέρχεται από πολιτική οικογένεια του νησιού. Ο πατέρας του Ιπποκράτης διετέλεσε βουλευτής Δωδεκανήσου 1974-1977. Σπούδασε Τοπογράφος Μηχανικός στην Θεσσαλονίκη. Ασχολήθηκε αρχικά με οικογενειακές επιχειρήσεις και το 1997 εξέδωσε την εφημερίδα «Καθημερινή Δωδεκάνησος»

Την περίοδο 1972-1977 συμμετείχε ενεργά στο αντιδικτατορικό και μεταπολιτευτικό φοιτητικό κίνημα.

Πολιτεύεται με τη Νέα Δημοκρατία στο νομό Δωδεκανήσου.

Από τον Ιούνιο του 2003 είναι διευθύνων σύμβουλος του εποπτευόμενου από το Υπουργείο Γεωργίας φορέα ανάπτυξης της ελληνικής αλιείας ETANAL.